

Для України важливим є врахування цього досвіду з метою формування моделі фінансової автономії, що поєднує гнучкість управління з дотриманням принципів соціальної справедливості та якості освіти.

Таким чином, фінансова автономія закладів освіти є важливим чинником модернізації освітньої системи, що відкриває нові можливості для розвитку, інновацій та підвищення ефективності. Водночас вона супроводжується низкою ціннісних викликів і ризиків, пов'язаних із комерціалізацією освіти, нерівністю доступу, зміною пріоритетів та залежністю від зовнішніх ресурсів. У сучасних умовах ключовим завданням є забезпечення балансу між ринковими механізмами та суспільною місією освіти. Це потребує формування чітких ціннісних орієнтирів управління, спрямованих на збереження освіти як суспільного блага.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Фінансова автономія закладів загальної середньої освіти: чому це важливо і скільки часу залишилось школам на її впровадження. Проєкт DECIDE. URL: <https://decentralization.ua/news/20164>
3. Фінансова автономія в закладах освіти України: успішні кейси впровадження – НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2022/02/22/finansova-avtonomiya-v-zakladah-osvity-ukrayiny-uspishni-kejsy-vprovadzhennya/>

Ірина БЕЙГЕР

*Здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
iryna.beiger@tnpu.edu.ua*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) визначає нові тенденції трансформації сучасного освітнього простору та суттєво впливає на функціонування вищої освіти. Інтелектуальні системи, здатні генерувати, аналізувати та адаптивно подавати інформацію, відкривають широкі можливості для модернізації навчального процесу, однак, водночас, ставлять перед університетами складні ціннісні, етичні та організаційні питання. У цьому контексті особливої актуальності набуває переосмислення фундаментальних засад освіти, зокрема тих, що стосуються ролі викладача, автономії студента, принципів взаємодії у навчальному середовищі та

забезпечення академічної доброчесності. Вища школа має реагувати на ці зміни системно та відповідально, формуючи нову культуру взаємодії людини й технологій. Саме тому дослідження ціннісних орієнтирів вищої освіти в умовах розвитку штучного інтелекту є важливим кроком до визначення перспектив її сталого, гуманістично орієнтованого розвитку.

Технології III поступово стають інтегрованою частиною освітнього середовища, змінюючи не лише інструменти, а й саму логіку процесів навчання, викладання та оцінювання. В умовах цифрової трансформації університети змушені переосмислювати традиційні ціннісні засади освіти та адаптувати їх до нової реальності, у якій технології здатні генерувати тексти, аналізувати великі масиви даних, здійснювати моніторинг навчальних досягнень та надавати індивідуальні рекомендації студентам [3, с. 42–45]. Це створює передумови для поглиблення персоналізації та підвищення якості навчання та актуалізує питання відповідальності, етики та доброчесності.

Одним із ключових викликів епохи III залишається забезпечення академічної доброчесності. Використання генеративних моделей, здатних створювати наукові тексти, есе та відповіді на навчальні завдання, ускладнює розмежування між самостійною та автоматизованою діяльністю студента. Дослідники відзначають, що ЗВО повинні не лише створювати регламенти використання III, а й формувати культуру відповідального ставлення до технологій серед студентів і викладачів [2, с. 70–73]. У рекомендаціях UNESCO також наголошується, що освітні установи повинні розробляти політики прозорого та етичного використання генеративного III, що забезпечують збереження принципів академічної доброчесності [6].

Використання III суттєво впливає на роль викладача в освітньому процесі. З одного боку, інтелектуальні системи дозволяють автоматизувати такі рутинні функції, як перевірку завдань, аналіз помилок, формування індивідуальних рекомендацій. Окрім цього, вони підсилюють потребу в педагогічній рефлексії, етичному супроводі та розвитку критичного мислення студентів, адже викладач стає не лише джерелом знань, а й фасилітатором, консультантом та модератором взаємодії між студентом й технологією [1, с. 28–31]. У цьому контексті зростає значення таких цінностей, як відповідальність, академічна свобода та педагогічне партнерство.

Особливої уваги потребує питання цифрової етики. Алгоритмічні системи можуть відтворювати упередження, використовувати непрозорі механізми обробки даних та формувати рекомендації на основі принципів, незрозумілих користувачеві. Тому університети мають забезпечувати прозорість використання технологій в освітньому процесі, а також навчати студентів і викладачів аналізувати алгоритми, розуміти їхні обмеження та оцінювати

ризика [5]. Формування цифрової етики стає важливим компонентом сучасної освітньої культури.

Крім того, впровадження технологій III посилює дискусії щодо автономії студента. З одного боку, адаптивні системи підтримки навчання сприяють розвитку індивідуальної траєкторії, дозволяючи студентам працювати у власному темпі та отримувати зворотний зв'язок миттєво. З іншого боку, існує ризик надмірної залежності від автоматизованих рішень, що може знижувати рівень самостійності та здатність до творчого мислення. Науковці наголошують, що університети мають підтримувати розвиток метакогнітивних стратегій, умінь самоконтролю та саморегуляції, щоб студент залишався активним суб'єктом, а не пасивним користувачем цифрових застосунків [4].

У сфері оцінювання навчальних результатів III пропонує інструменти для аналітики, зворотного зв'язку та тестування, однак породжує низку ризиків. Дослідники відзначають, що традиційні форми оцінювання можуть втратити ефективність, якщо студенти масово використовують генеративні системи для виконання письмових робіт [2, с. 75–77]. Це вимагає перегляду підходів до оцінювання через розвиток автентичних завдань, усних форм контролю, проектних робіт і завдань, що передбачають аналіз, інтерпретацію та аргументацію. Таким чином, III стимулює повернення до засвоєння знань на практиці, що підсилюють справжню інтелектуальну діяльність студента.

Суттєвим питанням є також вплив III на гуманістичний характер вищої освіти. Хоча технології покращують доступність знань та оптимізують навчальні процеси, вони не повинні замінювати живу комунікацію, співпрацю, емпатію та діалог, саме ті елементи, які формують ціннісний фундамент університетської освіти. Адже, майбутня освіта має залишатися людиноцентричною, а технології лише слугувати інструментом підтримки, а не домінування [3]. Саме людина, а не алгоритм, має бути носієм цінностей, які визначають зміст і напрямки освітнього розвитку.

Перспективи розвитку вищої освіти в умовах III пов'язані з необхідністю оновлення освітніх стандартів та навчальних програм. Інтеграція курсів із цифрової грамотності, етики III, алгоритмічної культури та критичного аналізу технологій сприятиме формуванню нової генерації студентів, здатних відповідально використовувати III та усвідомлювати його суспільні наслідки [5]. Оновлення навчальних програм має базуватися на поєднанні технологічних інновацій та гуманітарних дисциплін, що забезпечить комплексний розвиток особистості.

Технології III також розширюють можливості інклюзивної освіти, адже автоматичне створення субтитрів, синтез мовлення, адаптивні матеріали та перекладацькі системи значно полегшують доступ до знань для студентів з

особливими освітніми потребами. Це відповідає ключовим ціннісним орієнтирам сучасної вищої освіти – рівності, доступності та соціальної справедливості. Проте, для ефективної реалізації цих можливостей, університети повинні забезпечувати технічну інфраструктуру, навчати персонал та створювати умови для інтеграції інклюзивних технологій.

Таким чином, епоха ІІІ наближає вищу освіту до нового етапу розвитку, у якому технології стають невід’ємною частиною освітнього процесу. Водночас, ключовим завданням залишається збереження та оновлення таких традиційних цінностей, як академічна доброчесність, гуманізм, відповідальність, автономія, критичне мислення. Саме на основі цих орієнтирів може бути сформована модель вищої освіти, яка поєднує технологічні інновації зі збереженням людського виміру знань і взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук А. Г., Малюга О. С. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2024. Т. 3, № 2. С. 27–35. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240302.04>
2. Паламар С., Науменко М. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 1 (44). С. 68–79. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.15>
3. Пелешок О. О. Штучний інтелект як виклик академічній доброчесності: етичний вимір освітньої відповідальності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2025. Вип. 58. С. 41–48. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-41-48>
4. Яндола К. О., Бабич А. А., Мірошніченко О. С. Проблема академічної доброчесності у контексті використання ІІІ. *Педагогічна академія*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-3-21>
5. Ateeq A., Alzoraiki M., Milhem M., Ateeq R. A. Artificial intelligence in education: implications for academic integrity and the shift toward holistic assessment. *Frontiers in Education*. 2024. Vol. 9. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1470979>
6. UNESCO. Guidance for generative AI in education and research. Paris: UNESCO, 2023. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>